

III. SELİM'İN BESTELEDİĞİ ESERLERİN GÜFTELERİNDE KADIN ROLLERİNİN TEMSİLİ: TEMATİK BİR ANALİZ¹

Banu GEBOLOĞLU*

* Doç. Dr. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Devlet Konservatuarı, banu.gebologlu@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0589-3050

Received Date: 15.10.2025. Accepted Date: 29.10.2025.

Copyright © 2025 Banu Geboloğlu. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Özet

Bu çalışmada, III. Selim'in bestelemiş olduğu eserlerin güftelerinde kadın rollerinin hangi temalar çerçevesinde ele alındığı incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, Aytac Ergen tarafından geliştirilen 'Notam' programından elde edilmiş; III. Selim tarafından bestelenmiş olan ve güftelerine ulaşılan eserler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmada kadın rollerinin eserlerdeki temsili ele alınmış ve güftelerde kadına yönelik kullanılan temalar incelenmiştir. Temalar, güftelerin ilgili dizelerinden doğrudan alıntılar ile açıklanarak betimlenmiştir. III. Selim'in sözlü eserlerinde kadın, genellikle fiziksel güzellik ile tasvir edilen, gençlik ve tazeliğe ilişkilendirilen, cezbeden ve büyüleyen, aşk nesnesi olan, naz eden, acı ve eziyet çektiren ile huzur ve keyif veren özellikler üzerinden tematik olarak işlenmiştir. En yoğun tema ise fiziksel güzellik ile tasvir edilen, büyüleyen kadın temalarıdır. Eserler üzerinde form, usûl ve makam açısından yapılan incelemede, eserlerin geniş bir çeşitlilik taşıdığı görülmüştür. Şarkı formu en çok tercih edilen form olarak öne çıkarken, yürük semâi, ağır semâi, kâr, beste ve köçekçe gibi farklı ve formlara da yer verilmiştir. Usûl ve makam çeşitliliği, eserlerin hem ritmik hem de makamsal bakımdan zengin bir çeşitlilik sergilediğini ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularına göre, III. Selim'in bestelediği eserlerin güftelerinde kadın, yalnızca görsel bir değer taşımakla kalmayıp, duygusal ve toplumsal özellikleriyle de zengin bir şekilde yansıtılmıştır. Sonuç olarak güftelerde kadın temsili, aşkın öznesi olarak güzelliğiyle öne çıkan, zaman zaman naz eden ya da âşığa acı çektiren ve farklı özellikleriyle çeşitli roller üstlenen bir figür şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Müziği, III. Selim, Güfte, Kadın Roller, Tematik Analiz.

THE REPRESENTATION OF WOMEN'S ROLES IN THE LYRICS OF COMPOSITIONS BY SELIM III: A THEMATIC ANALYSIS

Abstract

This study investigates the themes through which female roles are represented in the lyrics of compositions by Selim III. A qualitative research design was employed, using the document analysis technique. The data were obtained from the "Notam" program developed by Aytac Ergen, and the works composed by Selim III—whose lyrics were accessible—were analyzed using content analysis. The study explores how female are represented in these works and examines the themes related to femininity. These themes are described and illustrated with direct quotations from the relevant lines of the lyrics. In Selim III's vocal compositions, female are predominantly portrayed through attributes such as physical beauty, youth, freshness, allure, and charm; they are depicted as objects of love, coquettish figures, sources of both suffering and torment, as well as providers of peace and pleasure. The most prominent motifs are those emphasizing female physical beauty and captivating charm. An analysis of the compositions in terms of form, usûl, and makam reveals considerable variety. While the şarkı form stands out as the most preferred form, different forms such as yürük semai, Ağır semai, kâr, beste and köçekçe are also included. The diversity of usûl and makam demonstrates the rich rhythmic and modal range of these works. According to the research findings, in the lyrics of Sultan Selim III's compositions, women are portrayed not only

¹ Bu makale, 2025 yılı "12. Uluslararası Palandöken Bilimsel Araştırmalar Kongresi" kapsamında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

as possessing aesthetic value but also richly reflected through their emotional and social characteristics. As a result, the representation of women in the lyrics emerges as a figure that stands out with her beauty as the subject of love, sometimes acts coy or makes the lover suffer, and takes on various roles with her different characteristics.

Keywords: Turkish Music, III. Selim, Lyrics, Female Roles, Thematic Analysis.

1. Giriş

XIX. yüzyıl hem Doğu hem de Batı açısından önemli bir dönem olarak kabul edilir. Bu dönemde “Klâsik Çağ” sona ermiş, yerine yeni anlayış ve geleneklere uygun olarak edebiyat, resim, mûsikî ve heykel gibi sanat dallarında farklı nitelikte eserler ortaya çıkmaya başlamıştır (Ak, 2018: 135). Bu değişimler, Osmanlı kültürü ve mûsikîsi üzerinde de etkili olmuş ve klasikten yeniye doğru bir geçiş dönemini başlatmıştır. Gelişen uygarlığın insanlara sınırlı zaman bırakması nedeniyle büyük formdaki eserlerin yerini küçük formlar almış, III. Selim döneminden beri önem verilen şarkı formu ön plana çıkmış ve katı klasik kurallar yerine halka daha yakın, içten ve duygusal bir anlayış benimsenmiştir; ayrıca ulusal ve geleneksel öğelere daha fazla değer verilmiştir (Akbay, 2020: 8).

Mûsikî alanındaki bu yenilikler, bestelenen eserlerin hem estetik açıdan hem de dönemin sosyal yapısını yansıtmaları açısından dikkate değer olmasını sağlamıştır. Bu dönemde Türk mûsikîsindeki en belirgin özellik yenilikçilik olarak öne çıkmış; yeni makamlar araştırılmış, farklı bestekârların bir araya gelmesiyle fasıllar bestelenmiş ve eski ile yeni kurallar karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu süreç, Osmanlı dönemi Türk mûsikîsi tarihinde III. Selim devri olarak adlandırılmaktadır (Akdeniz, 2018: 151). Bu yenilikçi yaklaşımın öncüsü olan III. Selim, yalnızca mûsikîde değil, aynı zamanda edebiyat ve tarihe olan ilgisi ve aldığı kapsamlı eğitim sayesinde yaşadığı dönemin önemli şair ve edipleri arasında da anılmıştır (Akdeniz, 2018: 151; Arkun, 2010: 49). Ancak onun kişisel başarıları ve sanata, özellikle mûsikîye olan katkıları, Osmanlı hanedanının bütününde aynı ölçüde sürdürülememiştir. Nitekim İskender Pala'ya göre, III. Selim'in ardından Osmanlı hanedanı yalnızca siyasi ve idari alanda değil, kültürel ve sanatsal sahada da bir toparlanma süreci yaşayamamıştır (Pala, 2011: 29). Bununla birlikte III. Selim'in kendi döneminde bestelediği eserler, yalnızca mûsikî açısından değil, aynı zamanda güftelerinde işlenen temalar bakımından da önemli bir yere sahiptir. Özellikle sözlü eserlerdeki kadın temsilleri, dönemin aşk anlayışını, toplumsal değerlerini ve cinsiyet rollerine bakışını yansıtmaları bakımından önemlidir. Bu nedenle klasik Türk mûsikîsi eserlerinde kadın temsili, bazen bireysel duyguların ve aşk anlayışının, bazen de cinsiyet rolleri ve geleneksel değerlerin bir yansıması olarak işlenmiştir. Bu bağlamda Bern (1984), toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerini, bireylerin toplum tarafından kadına veya erkeğe atfedilen sosyal özellikler doğrultusunda üstlenmeleri beklenen roller ve sergilemeleri beklenen tutum, davranış ve özellikler olarak tanımlanmaktadır. Eserlerdeki kadın karakterler, dönemin değerleri ve toplumsal beklentileri çerçevesinde şekillenmiş, zaman zaman idealize edilmiş veya belirli davranış kalıplarına göre sunulmuştur. Bu nedenle III. Selim'in eserleri hem mûsikî tarihi açısından hem de toplumsal tarih açısından incelenmeye değer niteliktedir.

Bu araştırmada, III. Selim'in bestelediği eserlerin güftelerinde kadın rollerinin temsili nasıldır? sorusuna yanıt aranmıştır. III. Selim'in bestelediği sözlü eserler; form, usûl, makam ve güfte-kâr bilgileri açısından değerlendirilmiş, bu eserlerde yer alan kadın rollerinin nasıl temsil edildiği tematik bir bakış açısıyla incelenmiştir. Eserlerdeki temalar, kadının toplum içindeki yerini, bireysel ve sosyal rollerini yansıtacak şekilde analiz edilmiştir.

1.1. III. Selim'in Hayatı ve Sanatı

Osmanlı İmparatorluğu'nun yirmi sekizinci padişahı III. Selim, Sultan III. Mustafa ile Mihrişah Sultan'ın evliliğinden 24 Aralık 1761'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir (Salgar, 2011: 13).

Amcasının ölümü sonrasında 1789 yılında Osmanlı tahtının başına geçmiştir (Özalp, 2000: 495). III. Selim, padişahlığın sert ve acımasız yönleri yerine dervişâne, kibar, aydın ve atılcı bir kimlik sergileyerek Osmanlı'da kültür, sanat ve mûsikî alanında önemli yenilikler yapmış ve reformlarını kan dökmeden gerçekleştirmiştir. Buna rağmen talihi, birçok padişahta olduğu gibi olumsuz sonuçlanmıştır (Yurdacan, 2019: 69). III. Selim'in, saray geleneği olarak bilinen ve belirli sınırlamalarla geçen kafes arkası dönemi, mûsikîye yönelerek daha rahat bir şekilde atlattığı bilinmektedir. III. Selim'in, döneminin birçok divan şairinde olduğu gibi, halkın beğenisine uygun bir anlayışla şiirlerinde hece ölçüsüne bağlı kalarak yalın bir Türkçe tercih ettiği; bu şiirleri şarkı formunda bestelediği aktarılmaktadır. Şiirleri incelendiğinde, dilin sadeliği ve anlatımdaki içtenliğin dikkat çektiği görülmektedir (Özalp, 2000: 498).

III. Selim'in "Nizâm-ı cedîd" yani "yeni düzen" adıyla başlattığı Osmanlı'yı her alanda yenileme çabasında, Türk mûsikîsi de önemli bir yer tutmuştur (Berker, 1985: 158). III. Selim, Türk mûsikîsinde notanın eksikliğini fark ederek bu alanda çaba göstermiş, Hamparsum Limonciyan'dan bir nota yazısı bulmasını istemiş ve dönemin önde gelenleriyle iş birliği yapmıştır. Bu çalışmalar sayesinde Hamparsum notası ortaya çıkmış, değerli eserler de yine bu sayede korunmuş ve günümüze kadar gelebilmiştir (Özalp, 2000: 502). Türk mûsikîsi, geçirdiği bu değişimlerle parlak bir dönem yaşamış; bu dönemde kulaktan kulağa aktarılan besteler dönemi sona ermiştir (Ortaylı, 2007: 18). Mevlevî geleneğine mensup olan III. Selim, Mevlevî dergâhlarından yetişen sanatkarların gelişimi için de destek olmuş ve yetenekli kişileri Türk mûsikîsine kazandırmıştır (Özalp, 2000: 502). Rauf Yekta, III. Selim'in İtri ve Dede Efendiden sonra en değerli besteciler arasında yer aldığını belirtmektedir (Kutay, 1977: 49). III. Selim, ayrıca Hammamizâde İsmail Dede Efendi gibi besteci ve icracıları da Türk mûsikîsine kazandırmıştır.

1.2. III. Selim'in Eserleri

İlhami mahlasını kullanan sultan bestekâr III. Selim, Türk mûsikîsi ile en çok şehzadeligi zamanında meşgul olmuştur (Ak, 2018: 137). Kırımlı Ahmet Kâmil Efendi ve Tanburî İzak gibi üstatlardan mûsikî dersleri almıştır (Ak, 2018: 138). Bu üstatlardan aldığı derslerle tanbur ve ney icra eden III. Selim'in besteciliğinin gelişiminde, bu icracılık deneyiminin ilham kaynağı olduğu söylenebilir. 14 makam bulan, farklı makam ve formlarda eserler besteleyen III. Selim, birleşik makamlardan olan "ısfahanek-i cedîd", "hicazeyn", "şevk-i dil", "arazbar-bûselik", "hüseynî zemzeme", "rast-ı ce-dit", "pesendîde", "neva-kürdî", "gerdaniye-kürdî", "süzidilârâ", "şevkefzâ" makamlarını meydana getirmiştir (Ak, 2018: 138). III. Selim'in bestelerinde toplam 44 makam kullandığı, bunların önemli bir kısmını ise az kullanılan ve kendisinin terkiib ettiği makamların oluşturduğu belirtilmektedir (Salgar, 2011: 56). Bu makamların bir kısmı, besteciler tarafından benimsenmiş ve yine bu makamlarda eserler bestelenirken, bir kısmı da çok fazla tercih edilmemiştir. III. Selim, Kendisinin terkiib ettiği makamların bir kısmında ise, hiç eser bestelememiştir.

Dinî mûsikî alanında âyin, durak, nâ't, ilâhi formundaki eserlerinden başka, dinî olmayan mûsikî alanında en büyük form olan kârdan başlayarak beste, semâî, şarkı, köçekçe, peşrev ve saz semâisi olarak birçok eser bestelediği bilinmektedir. III. Selim ayrıca, bazı ünlü bestekârlarla ortak fasıllar bestelemiştir. Eserlerinde en çok kendi buluşu olan süzidilâra makamını kullanmıştır. Bestelemiş olduğu mevlevî âyini de bu makamdadır. III. Selim'in eserlerinde aşk ve dünyevi duygular ön plandadır. Bu özellik, onun yenilikçi döneminin belirgin bir özelliği olarak görülmektedir (Güntekin, 2010: 11).

1.3. Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Temsili

Scott (1986), toplumsal cinsiyetin tarihsel süreçlerde toplumsal ilişkileri ve güç yapılarını anlamak için kullanılan kavramsal bir araç olduğunu belirtirken, Butler (1990), cinsiyetin

tekrarlanan davranış ve söylemlerle sürekli üretildiğini vurgular. Bu yaklaşım, kadın ve erkek kimliklerinin, kültürel yapılar tarafından şekillendiğini ve toplumsal kurallar doğrultusunda şekillendiğini gösterir.

Bem'in (1974) geliştirdiği "Toplumsal Cinsiyet Rol Envanteri", kadınsı ve erkeksi özellikleri sınıflandırarak bu kodların bireylerin davranışlarını nasıl etkilediğini açıklar. Bem'e göre (1974), kadınsı özellikler arasında şefkat, duyarlılık, kibar davranış ve çocuk sevgisi öne çıkarken; erkeksi özellikler liderlik, bağımsızlık, kararlılık ve saldırganlık gibi niteliklerle tanımlanır. Bu sınıflama, müzik eserlerindeki kadın karakterlerin hangi toplumsal beklentilere göre şekillendiğini anlamada önemli bir temel oluşturur.

Müzik, toplumsal cinsiyetin hem temsil edildiği hem de ortaya çıkan eserler aracılığıyla yeniden üretildiği ve şekillendiği bir alandır. Koskoff (1987), müziğin toplumsal cinsiyet normlarını pekiştiren bir kültürel araç olduğunu vurgular. Kadınların müzikteki temsili, sadece estetik bir öğe olmanın ötesinde; aynı zamanda güç, statü ve kimlik ilişkilerini görünür kılan bir göstergedir. Koskoff'un yaklaşımı, müzikteki kadın rollerinin kültürel kodlarla nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemlidir.

Türkiye'de yapılan araştırmalar da bu durumu desteklemektedir. Çak (2017), Türkiye'de müzik videolarında kadın bedeninin temsiline odaklanarak, müziğin kadın kimliğini şekillendiren ve cinsiyetçi normları yeniden üreten bir alan olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların görsel ve işitsel temsilleri, toplumsal beklentiler doğrultusunda biçimlenmekte ve bu temsiller aracılığıyla cinsiyet rolleri yeniden üretilmektedir. Benzer şekilde, İrten (2019), Türk halk müziğinde kadınların temsillerini toplumsal cinsiyet bağlamında ele almış ve kadın kimliğinin müzik aracılığıyla nasıl şekillendiğini ve kültürel değerlerin etkisiyle nasıl sınırlandırıldığını göstermektedir. Her iki çalışma da Koskoff'un kuramsal çerçevesiyle örtüşmekte, müziğin toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği bir kültürel alan olduğunu doğrulamaktadır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Türk müziğinin önemli bestecilerinden III. Selim'in bestelediği sözlü eserlerin güftelerinde yer alan kadın rollerinin, tematik açıdan nasıl ele alındığını incelemektir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Toplumsal cinsiyet ile müzik arasındaki ilişki; çalgı kullanımı, icra biçimleri ve performans pratikleri gibi çeşitli yönlerden ele alınabilir. Bu çerçevede sözlü müzik formları, özellikle halk şarkıları, geleneksel yapı ve ritüel unsurlarıyla birlikte cinsiyet temsiline dair önemli ipuçları sunmaktadır (Ersoy Çak, 2018: 78). Kadın rollerinin temsili, özellikle edebiyat alanı gibi farklı disiplinlerde ele alınmış olsa da Türk müziği güfteleri üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Oysa güfteler, sadece edebi bir nitelik taşımakla kalmayıp, aynı zamanda dönemin kültürel değerlerini ve toplumsal anlayışını ortaya koyan kaynaklar olarak da ele alınabilir. Bu kapsamda yapılan araştırma, III. Selim tarafından bestelenen sözlü eserlerin güfteleri üzerinden kadın rollerinin nasıl temsil edildiğini inceleyerek hem müzik literatürüne hem de toplumsal cinsiyet çalışmalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Kadın figürünün, güftelerde nasıl yer aldığını ortaya koyması bakımından, araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışmada, nitel yöntemlerden biri olan doküman analizi uygulanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008), nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi yöntemlerle veri toplanarak, olay ve olguların doğal ortamlarında bütüncül ve gerçekçi biçimde ele alındığı bir süreç olarak değerlendirmektedir. Labuschagne (2003), araştırmalarda yararlanılabilecek doküman türlerini oldukça kapsamlı biçimde ele almakta; reklamlar, ajandalar, toplantı

tutanakları, kılavuzlar, kitaplar, dergiler, broşürler, günlükler, mektuplar, haritalar, gazeteler, sanat eserleri, radyo ve televizyon senaryoları, örgütsel raporlar, kamu kayıtları ve fotoğraf albümleri gibi pek çok materyalin araştırmacılar için önemli veri kaynakları sunduğunu ifade etmektedir. Araştırmanın temel verilerini, III. Selim tarafından bestelenen güfteleri oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, Aytaç Ergen'e ait "Notam" programından elde edilmiş ve toplam 44 sözlü eserin 34'ünün kadın teması içerdiği tespit edilmiştir. 8 eserin güftelerine ise ulaşılammıştır. Veriler, içerik çözümlemesi yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan temalar, Osmanlı sahası Klâsik Türk Edebiyatı alanında uzman bir uzmanın geri bildirimleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir. Neuman (2017), içerik analizinin temel amacının yalnızca metnin içeriğini ortaya koymak olduğunu, araştırmacının doğrudan bir iddiayı kanıtlamayacağını veya yorum getiremeyeceğini belirtmektedir. Ayrıca, bu yöntem metin içinde yüzeysel gözlemlerle kolayca fark edilemeyen mesajları ortaya çıkarmada etkili olmaktadır. İçerik analizinde, kitaplardan gazetelere, dergilerden reklamlara, resmî belgelerden film, video ve fotoğraflara kadar pek çok materyal araştırma konusu yapılabilmektedir (Neuman, 2006: 466).

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde III. Selim'in bestelemiş olduğu sözlü eserler form, usûl, makam ve güftekar bilgileri açısından değerlendirilmiş ve Tablo 1'de belirtilmiştir. Ayrıca kadın rollerinin eserlerdeki temsili ele alınmış, güftelerde kadına yönelik kullanılan temalar incelenmiştir. Güftelerin ilgili dizelerinden yapılan doğrudan alıntılar aracılığıyla temalar açıklanmış ve betimlenmiştir.

3.1. III. Selim'in Bestelediği Sözlü Eserlerinde Form, Usûl, Makam ve Güftekar Tercihlerinin Değerlendirilmesi

Tablo 1. III. Selim'in Sözlü Eserlerinin Form, Usûl, Makam ve Güftekar Açısından Dağılımı

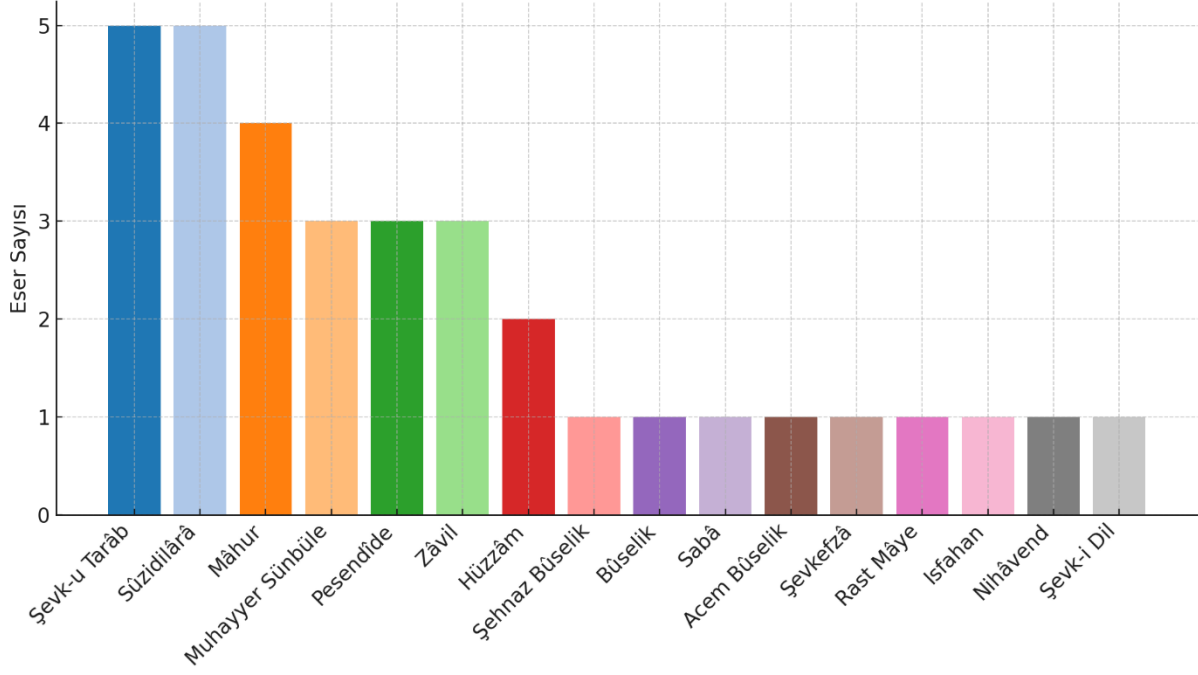
No	Eser Adı	Formu	Usûlü	Makamı	Güftekarı
1	Âb ü tâb ile bu şeb hâneme cânân geliyor	Yürük Semâî	Yürük Semâî	Sûz-i Dilârâ	Bağdatlı Esâd Efendi
2	A gönül cür'amiyiz ka'r-i penâh eyleyelim	Ağır Semâî	Ağır Aksak Semâî	Sûz-i Dilârâ	Sâbit
3	Aşkınla havalandım bilâneliğim gel gör	Beste	Hafif	Büzürk	Meçhûl
4	Bir gonca-i nevres fidân	Köçekçe	Aksak	Hüzzam	Meçhûl
5	Bu dil üftâde ol kâkül-i yâre	Şarkı	Düyek	Sabâ	Meçhûl
6	Ey gonca-i nâzik tenim	Şarkı	Düyek	Muhayyer Sünbûle	Enderûni Vâsıf
7	Bir pür cefâ-hoş dilberdir	Şarkı	Evfer	Bûselik	III. Selim
8	Dinle sözüm ey dilrûba gidelim meclise tenhâ	Şarkı	Aksak	Acem Aşîrân	Meçhûl
9	Güzel gel meclise tenhâ	Şarkı	Aksak	Tahir Bûselik	Meçhûl
10	Sen şeh-i hüsn ü behâsın	Şarkı	Ağır Aksak Semâî	Mâhur	Enderûni Vâsıf
11	Perçem-i gül-pûşunun yâdiyle feryâd eyledim	Beste	Zencir	Şevk-u Tarâb	Meçhûl
12	Ey gaziler yol göründü yine garip serime	Şarkı	Devr-i Hindî/Nim Sofyan	Isfahan	III. Selim
13	Çin-i geysûsuna zencîr-i teselsül dediler	Beste	Hafif	Sûz-i Dilârâ	Bağdatlı Esad Efendi
14	Her ne dem sâkî elinde sâgâr-ı işret gelir	Beste	Ağır Çenber	Pesendîde	Meçhûl

44		III. SELİM'İN BESTELEDİĞİ ESERLERİN GÜFTELERİNDE KADIN ROLLERİNİN TEMSİLİ: TEMATİK BİR ANALİZ
----	---	--

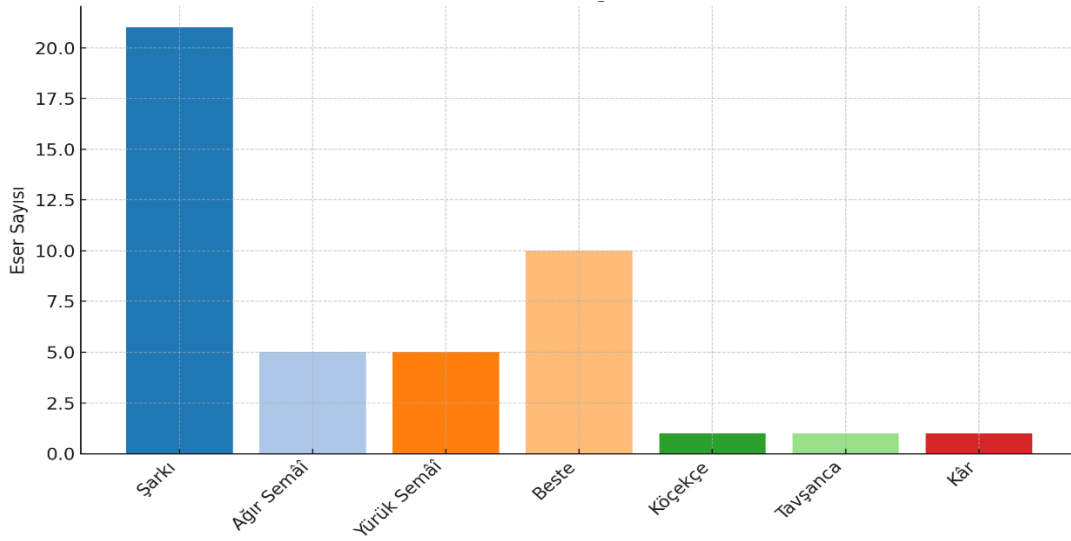
15	Bir nev-civâne dil mübtelâdır	Şarkı	Aksak	Şehnaz	Enderûni Vâsıf
16	Kapıldım ben bir civâna	Şarkı	Aksak	Şevk-u Tarâb	III. Selim
17	Müş tâk oldum dilber sana	Şarkı	Ağır Düyek	Acem Büselik	Meçhûl
18	Gel azmedelim bu gece Göksu'ya berâber	Şarkı	Aksak Semâî	Nihâvend-i Kebir	Meçhûl
19	Ey serv-i gülzâr-ı vefâ	Şarkı	Aksak	Şevkefzâ	III. Selim
20	Çeksem o şûhu sineye hülyâlarım gibi	Beste	Hafif	Rast Mâyê	Meçhûl
21	Gel açıl gonce-dehen zevk edecek günlerdir	Şarkı	Devr-i Revân	Mâhur	Şakir Efendi
22	Dem o demlerdi ki edip hem dem-i ülfet beni	Ağır Semâî	Sengin Semâî	Muhayyer Sünbüle	III. Selim
23	Der sipih-r-i sine-em dâğ-ı muhabbet kevkebet	Kâr	Hafif	Şevk-u Tarâb	Şeyh Galib
24	Ey kân-ı pür-nakd-i sehâ	Şarkı	Ağır Düyek	Hicazkâr	Meçhûl
25	Gönlüm yine bir gonce-i nâzik-ten'e düştü	Yürük Semâî	Yürük Semâî	Şevk-u Tarâb	Meçhûl
26	Gülşende yine meclis-i rindâne donansın	Şarkı	Aksak Semâî	Suzidilârâ	Ethem Pertev Paşa
27	Lâl-i can bahşını sun bezimde ey şûh emelim	Ağır Semâî	Aksak Semâî	Şevk-u Tarâb	Enderûni Vâsıf
28	Mevc-i atlas-ı felekte ben hevâdan geçtim	Beste	Muhammes	Evcâra	Meçhûl
29	Oldu gönül sana mâil vaslına kıl bâri nâil	Şarkı	Ağır Aksak Semâî	Arazbâr	Meçhûl
30	Olmuş nişân-ı tîr-i muhabbet civân iken	Yürük Semâî	Yürük Semâî	Zâvil	Süleyman Dâniş Efendi
31	Ziver-i sine edip rûh-i revânım diyerek	Ağır Semâî	Ağır Aksak Semâî/ Yürük Semâî	Pesendide	Meçhûl
32	Gönül verdim bir civâne	Şarkı	Aksak	Hüzzâm	III. Selim
33	Ne ararsam sende mevcut	Tavşanca	Düyek	Mâhur	Sultan II.Mahmud (Adli)
34	Kemân-ı aşkıni çekmek o şûhun hayli müşkilmiş	Beste	Devr-i Kebir/Berefşan	Sûz-i Dilârâ	Meçhûl
35	Bezmi âlemde mesettet bana cânân iledir	Beste	Ağır Çenber	Zâvil	Meçhûl
36	Çünkü ey şûh-i fedâî gönlümü etti hevâî	Şarkı	Düyek	Nevâ Büselik	Enderûni Vâsıf
37	Bugün bir bî-aman gördüm	Şarkı	Aksak	Şehnaz Büselik	Meçhûl
38	Aman aman yetişir bu edâların canım	Ağır Semâî	Aksak Semâî	Şevk-i Dil	Meçhûl
39	Nice bir yakılayım tâb-ı rûhun mehveşine	Yürük Semâî	Yürük Semâî	Şevk-i Dil	Meçhûl
40	O gülden nâzik endâmın dayanmaz nâle vü âha	Beste	Muhammes	Zâvil	Meçhûl
41	Teşrif-i kudûmün gözetin şevk ile cânım	Beste	Remel	Mâhur	Meçhûl
42	Bir yosma şûh-i dil-rubâ	Şarkı	Ağır Düyek	Muhayyer Sünbüle	III. Selim
43	Olmasınm ı mübtelâsı serseri	Şarkı	Ağır Aksak	Nihâvend	Meçhûl
44	Yine gül safâya mecbur	Yürük Semâî	Yürük Semâî	Pesendide	Meçhûl

Grafik 1: III. Selim'in Kadın Temalı Eserlerinin Makam Dağılımı

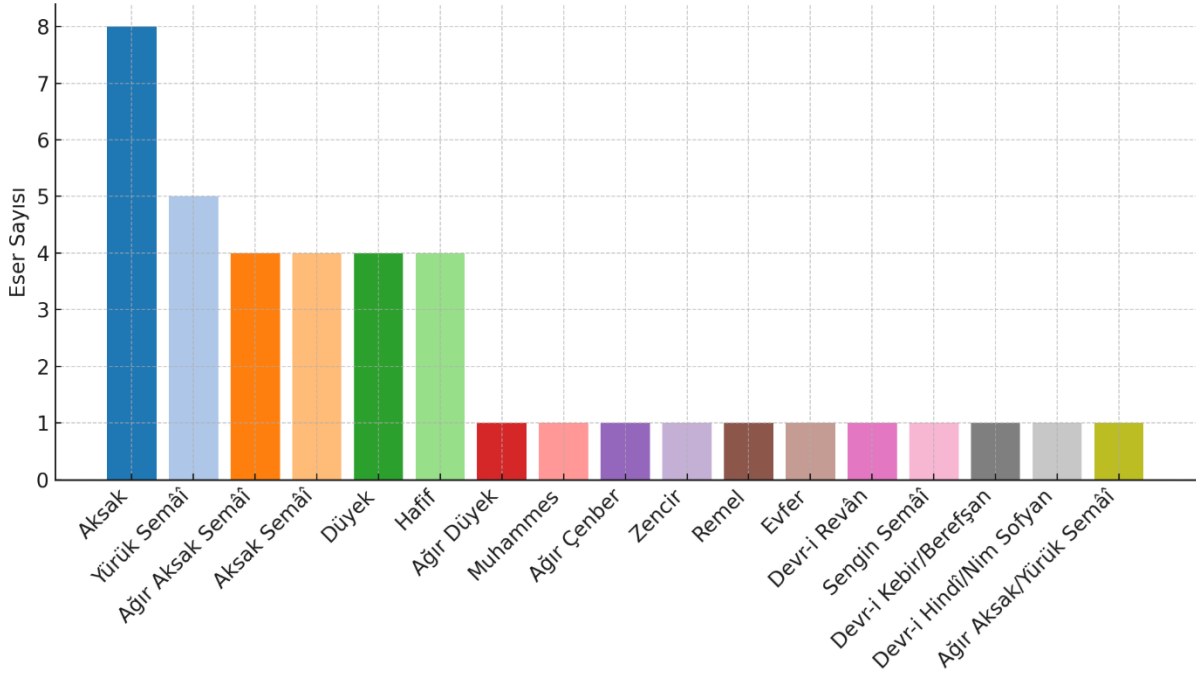

Grafik 2: III. Selim'in Kadın Temalı Eserlerinin Form Dağılımı

Grafik 3: III. Selim'in Kadın Temalı Eserlerinin Usûl Dağılımı

Tablo 1’de III. Selim’in farklı form, makam ve usûllerde toplam 44 adet sözlü eser bestelediği belirlenmiştir. En çok öne çıkan form şarkı formudur ve toplam 21 eser bu formdadır. Bunun dışında ağır semâî (5), yürük semâî (5) ve beste (10) formları da tercih edilen formlar arasında yer almaktadır. Ayrıca köçekçe, tavşanca ve kâr formlarında da birer örnek bulunmaktadır. Bu durum, III. Selim’in sözlü eser olarak özellikle şarkı formunu tercih ettiğini, ancak klasik formları da kullandığını göstermektedir.

Usûl dağılımına bakıldığında aksak (8), yürük semâî (5), ağır aksak semâî (4), aksak semâî (4), düyek (4) ve hafif (4) en sık tercih edilen usûller arasında yer almaktadır. Daha az tercih edilen usûller ise ağır düyek, muhammes, ağır çenber, zencir, remel, evfer, devr-i revân, sengin semâî olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, III. Selim’in değişmeli usûl olarak devr-i kebir/berefsan, devr-i hindî/nim sofyan ve ağır aksak semâî/ yürük semâî usûllerini nadiren kullandığı belirlenmiştir. III. Selim’in bestelerinde küçük, büyük ve değişmeli olarak farklı usûllerin kullanılması, eserlerin ritmik çeşitliliğini ve zenginliğini göstermektedir.

Makam tercihleri incelendiğinde ise şevk-u tarâb (5) ve sûzidilârâ makamları (5) ön plana çıkmaktadır. Bunun dışında mâhur (4), muhayyer sünbûle (3), pesendîde (3), zâvil (3) ve hüzzâm (2) gibi makamlar, az da olsa tercih edilmiştir. Ayrıca şehnaz bûselik, bûselik, sabâ, acem bûselik, şevkefzâ, rast mâye, isfahan, nihâvend ve şevk-i dil gibi farklı makamlar da tercih edilen makamlar arasındadır. III. Selim’in eserlerinde, farklı makamları tercih etmesi, onun bestelerinin makam açısından zengin ve çeşitli olduğunu ortaya koymaktadır.

Eserler güftekarlar açısından incelendiğinde, III. Selim, Enderûnî Vâsıf ve Bağdatlı Esad Efendi’nin öne çıktığı görülmektedir. Bunun yanında Sâbit, Şakir Efendi, Süleyman Dâniş Efendi, Şeyh Galib, Ethem Pertev Paşa ve Sultan II. Mahmud (Adlî) Tablo 1’de yer alan 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43. ve 44. sıradaki eserlerin nota ve güftelerine ulaşılamamıştır. Bu nedenle bu eserler tematik analize dahil edilmemiştir.

3.2. III. Selim'in Sözlü Eserlerinde Kadın Rollerinin Tematik Analizi

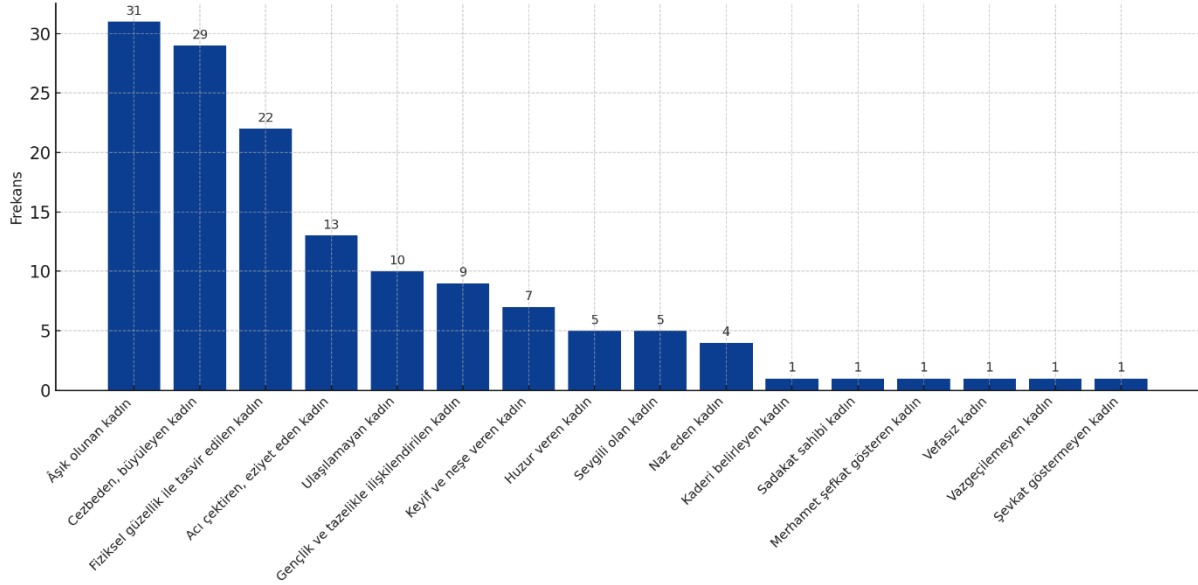
III. Selim'in sözlü eserlerinde kadına yönelik temaların yer aldığı güfteler ile bu temaların hangi dizelerde bulunduğu dair veriler, Tablo 1'deki eser numaraları esas alınarak Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. III. Selim'in Sözlü Eserlerinde Kadına Yönelik Temalar ve İlgili Dizeler

Temalar	İlgili eser numaraları	Güfte örneği /İlgili dizeler
Âşık olunan kadın	1,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,23,25,27,28,29,30,31,32,34,35,36	Dinle sözüm ey dil- rübâ (8) Âşıkam bir şûha ben kim kesret-i uşşaktan (14) Der sipîhr-i sîne-em dâğ-ı mehabbet kevkebet (23) Çünkü ey şûh-i fedâî gönlümü ettin hevâî (36)
Cezbeden, büyüleyen kadın	1,3,4,5,6,7,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,23,25,27,28,29,30,31,34,35,36	Perçemi zîver-i dûş ü nîgeh-i âfet-i hûş (1) Bir gonca-güldür yok misli hâlâ (15) Ah gönlüm yine bir gonce-i nâzik-tene düştü (25) Kemân-ı aşkını çekmek o şûhun hayli müşkilmiş (34)
Fiziksel güzellik ile tasvir edilen kadın	1,4,5,7,8,9,10,11,13,15,16,18,19,21,22,23,25,27,30,31,35,36	Taramış zülfünü dökmüş ruhsâre (5) Servî-sehîdir refâtı gûyâ (15) Saran olmaz diyeli ol gül-i âl ince belim (27) Sana zira servirazım yaraşır telli sewayı (36)
Acı çektiren, eziyet eden kadın	3,7,8,9,15,16,17,19,23,28,29,32,34	Bir pür-cefâ hoş dilberdir (7) Gel etme cevri-ü cefâyı (16) Zî süzidil eğer âhi güzere kü ned çi şevde (23) Ki evvel menzîl-i tîr-i cefâsı pûte-i dilmîş (34)
Ulaşılamayan kadın	3,7,19,20,21,23,25,27,29,32	Bu tegâfûl câna nedir (19) Görsem sefây-ı vaslını, rüyâlarım gibi (20) İd ber id olur gelsen, eyâ meh-pâre (21) Ruhsârını bûs'etmeğe ruhsat bulamazken (25)
Gençlik ve tazeliikle ilişkilendirilen kadın	4,5,6,8,15,16,29,32,36	Henüz Nev-Restedir Ol Şûh-i Cihan (5) Gel açıl gonce-dehen zevk idecek günlerdir (21) Ah gönlüm yine bir gonce-i nâzik-tene düştü (25) Gel a cânım nevcivânım sürelim zevk-i safâyı (36)
Keyif ve neşe veren kadın	6,8,16,19,21,35,36	Sensin benim şûh-i şenim (6) Edelim sâyende safâ (8) Sürelim zevk-û safâyı (16) Bezm-i âlemde meserret bana cânân iledir (35)
Huzur veren kadın	6,22,24,31,35	Arâm-ı cânımsın benim (6) Dâim enîs-i dil-küşâ (24) Ziver-i sîne edüp rûha revânım diyerek (31) İnbisât-ı ezeli vâsıta-i cân iledir (35)
Sevgili olan kadın	1,4,6,8,35	Âb-ü tâb ile bu şeb hâneme cânân geliyor (1) Nev-reste, dilber, mihriban (4) Benim taze civanımsın (8) Bezm-i âlemde meserret bana cânân iledir (35)
Naz eden kadın	4,12,21,36	Eyleme gayrî edâyî sürelim zevk-i safâyı (36) Pür-işve hem rengin-edâ (4) Kal selâmet nazlı yârim bir yana sen bir de ben (12) Lütfet ey kâmeti mevzûn yeter artık temkîn (21)
Kaderi belirleyen kadın	15	Versem yoluna cânım fedadır (15)
Sadakat sahibi kadın	19	Ey serv-i gülzâr-ı vefâ (19)
Merhamet şefkat gösteren kadın	22	Yâreme merhem sarardın, şimdi o demler hani (22)
Vefasız kadın	22	Yâreme merhem sarardın, şimdi o demler hani (22)
Vazgeçilemeyen kadın	32	Ben seni vermem cihâne (32)
Şevkat göstermeyen kadın	32	İnsaf eyle kuzum sende (32)

Grafik 4. III. Selim'in Kadın Temalı Eserlerinde Temaların Dağılımı

III. Selim'in bestelediği eserlerin güftelerinde kadın rollerinin temsiline ilişkin yapılan tematik analiz sonucunda, kadının farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. İncelenen eserlerde kadınlar, bazen aşkın öznesi olarak ön plana çıkarken, bazen de fiziksel, ruhsal veya sosyal özellikleriyle tasvir edilmiştir. Temalar belirlenirken ilgili eserin notası üzerinde yer alan güftenin tümü anlam bakımından dikkate alınmıştır. Ayrıca, tablo oluşturulurken, temalar eserlerde yer alma sıklığına göre sıralanmıştır.

Çoğu eserde kadın, âşık olunan bir figür olarak ön plana çıkmakta ve âşık tarafından arzulanan, sevilen bir varlık olarak yer almaktadır; örnek olarak “Dinle sözüm ey dil-rübâ” (8) ve “Çünkü ey şûh-i fedâî gönülümü ettin hevâî” (36) dizeleri verilebilir. Aynı zamanda kadın, cezbeden ve büyüleyici bir figür olarak âşık üzerinde güçlü bir etki bırakmaktadır. “Perçemi zîver-i dîş ü nîgeh-i âfet-i hîş” (1) ve “Kemân-ı aşkını çekmek o şûhun hayli müşkilmiş” (34) dizeleri buna örnek verilebilir. Bazı eserlerde kadın, fiziksel güzellik ile tasvir edilmekte; zarif yüz hatları, ince bel veya uzun zülfü ile öne çıkmaktadır. Buna “Taramış zülfünü dökmüş ruhsâre” (5) ve “Saran olmaz diyeli ol gül-i âl ince belim” (27) dizeleri örnek verilebilir. Bir diğer tema olarak kadın, âşık üzerinde acı çektiren, eziyet eden bir figür olarak da yer almaktadır. “Bir pür-cefâ hoş dilberdir” (7) ve “Ki evvel menzîl-i tîr-i cefâsı pûte-i dilmiş” (34) dizeleri örnek olarak verilebilir. Ulaşılamayan kadın figürü de yine birçok eserde işlenmiştir. Örnek olarak “Bu tegâfûl cânâ nedir” (19) ve “Ruhsârını bûs’etmeğe ruhsat bulamazken” (25) dizeleri verilebilir. Eserlerde kadın, gençlik ve tazeliğe ilişkilendirilen bir figür olarak da öne çıkmaktadır. Örnek olarak “Henüz nev-restedir ol şûh-i cihan” (5) ve “Gel a cânım nevcivânım sürelim zevk-i safâyı” (36) dizeleri gösterilebilir. Bazı güftelerde kadın, âşık için keyif ve neşe kaynağı olmakta; “Sensin benim şûh-i şenim” (6) ve “Bezm-i âlemde meserret bana cânân iledir” (35) dizeleri bu özelliği yansıtmaktadır. Kadının varlığı, âşığa huzur vermekte; “Dâim enîs-i dil-küşâ” (24) ve “İnbisât-ı ezeli vâsita-i cân iledir” (35) dizeleri buna örnek oluşturmaktadır. Kadın, bazı eserlerde doğrudan sevgili olarak ifade edilmiştir. “Âb-ü tâb ile bu şeb hâneme cânân geliyor” (1) ve “Benim taze civanımsın” (8) dizelerinde bu durum görülmektedir. Ayrıca, bazı dizelerde kadın naz eden bir figür olarak görülmektedir. “Kal selâmet nazlı yârim bir yana sen bir de ben” (12) ve “Lütfet ey kâmeti mevzûn yeter artık temkîn” (21) dizeleri bunu göstermektedir. Kadının aşk üzerindeki gücü ve kader belirleyici rolü de 15 numaralı eserin “Versem yoluna cânım fedadır” dizesiyle ortaya konmuştur. Bazı dizelerde kadın sadakat sahibi olarak görülmekte; “Ey serv-i gülzâr-ı vefâ” (19) dizesi buna örnek teşkil etmektedir. Bunun

yanında, bazı dizelerde kadın hem merhamet ve şefkat gösteren hem de vefasız bir figür olarak tasvir edilmiştir; “Yâreme merhem sarardın, şimdi o demler hani” (22) bu durumu yansıtmaktadır. Son olarak, bazı güftelerde kadın, âşık için vazgeçilemez bir figür olmakla birlikte ona şevkat göstermeyen bir tavır sergilemiştir. “Ben seni vermem cihâne” (32) ve “İnsaf eyle kuzum sende” (32) dizeleri de bu temaları örneklemektedir.

4. Tartışma Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada III. Selim’in bestelediği eserlerin güfteleri incelenerek kadın rollerinin temsili tematik açıdan değerlendirilmiştir. III. Selim’in bestelediği sözlü eserleri, özellikle şarkı formunda yoğunlaşmakla birlikte farklı formları da içermektedir. Ritmik açıdan küçük, büyük ve değişmeli usûller kullanılarak eserler çeşitlendirilmiş, makam tercihleri ise hem öne çıkan hem de farklı diğer makamlarla zenginleşmiştir. Güfte açısından belirli isimler ön planda olsa da farklı şairlerin eserlerine de yer verilmiş, bazı güfte bilgilerine ise ulaşılamamıştır. Bu durum, III. Selim’in eserlerinde hem belirli tercihlerin hem de genel bir çeşitlilik ve zenginliğin var olduğunu göstermektedir.

Tematik bulgulara göre, kadın çoğunlukla aşkın öznesi olarak ön plana çıkmış, kimi zaman güzelliği ve cazibesiyle, kimi zaman ise âşığa acı veren, naz eden veya ilgisiz bir figür olarak betimlenmiştir. Ayrıca sadakat, merhamet, vefa ve şefkat gibi özelliklerin de kadın imgesi ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Bu durum, güftelerde kadının çok yönlü ve bazen çelişkili duygularla işlenen bir figür olarak yer aldığını göstermektedir.

Yapılan literatür taramasında, araştırmaya benzer bulgular tespit edilmiştir (Keklik Kal ve diğerleri, 2021; Bayburtlu ve Ulusoy Yılmaz, 2022; Özkoç, 2023; Adar, 2015). Bu araştırmalarda kadının en çok aşk, sevgi ve ayrılık acısı ile temsil edildiği görülmektedir. III. Selim’in güftelerinde de benzer şekilde aşkın öznesi olarak kadın figürü tasvir edilmekle birlikte, farklı olarak acı çektiren, naz eden, ulaşılmaz kadın temaları daha belirgin biçimde işlenmiştir. Bu fark, dönemin toplumsal yapısıyla ilişkilendirilebilir; Osmanlı saray kültüründe kadın, sosyal hayattaki rolü sınırlı olduğu için (Erişti, 2015: 60), müzikte daha çok yüceltilen veya ulaşılmaz bir figür olarak temsil edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında, güftelerde kadına yüklenen güzellik, sadakat, şefkat gibi olumlu özellikler kadar acı çektirme, ilgisizlik gibi olumsuz özelliklerin de yer alması, toplumsal cinsiyet rollerinin güftelerde farklı açılardan yansıtıldığını göstermektedir. Kadın bir yandan ulaşılmaz, yüceltilen sevgili figürüyle ifade edilirken, diğer yandan, aşkı zorlaştıran ve aşkın acısını artıran bir karakter olarak da görülmektedir. Bu durum, Osmanlı toplumunda kadına biçilen rollerin ve toplumsal cinsiyet anlayışının güftelerde nasıl ifade edildiğini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, modernleşme ile birlikte kadınların sosyal ve kültürel alanlardaki varlığı ve görünürlüğü artış göstermiştir. (Elçiçeği, 2025: 1056). Bu bağlamda, III. Selim döneminde kadın, güftelerde genellikle ulaşılmaz ve idealize edilmiş bir karakter olarak tasvir edilirken, Cumhuriyet döneminde sanat eserlerinde kadınlar, özgür, aktif ve güçlü bireyler olarak tasvir edilmiş; bağımsız kimlikleriyle toplumdaki güç ve değerlerini simgeleyen figürler haline gelmişlerdir (Kaya Karaduman, 2023: 89). Bu fark, kadın temsiliinin zaman içinde hem değiştiğini hem de bazı yönleriyle devam ettiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, III. Selim’in bestelediği eserlerde kadın figürü farklı yönleriyle ve çeşitli biçimlerde ele alınmıştır. Kadın, hem aşkın öznesi, güzellik sembolü ve sadakat kaynağı hem de naz eden, acı çektiren veya ilgisiz bir karakter olarak yansıtılmaktadır. Bu temalar, kadının toplumdaki rollerinin müzikte nasıl temsil edildiğini göstermektedir. Araştırma, III. Selim’in

güftelerinin hem dönemin toplumsal cinsiyet rollerini yansıttığını hem de Türk müziği sözlü geleneklerinde kadın temsillerinin sürekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda, araştırmaya dair öneriler aşağıdaki gibidir:

- * Farklı dönemlerde yaşamış bestekârların güfteleri karşılaştırılarak, kadın temsillerinin tarihsel süreçte nasıl değişim gösterdiği üzerine araştırmalar yapılabilir.
- * Türk müziği sözlü eserlerinde temsil edilen kadın ve erkek figürlerin karşılaştırılarak, toplumsal cinsiyet rollerinin bu temsillere etkisi incelenebilir.
- * Osmanlı dönemine ait Türk müziği sözlü eserleri, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla değerlendirilerek kadın ve erkek karakterlerin nasıl şekillendiği araştırılabilir.
- * Türk müziğinde yer alan sözlü eserler, usûl ve makam açısından detaylı biçimde analiz edilerek, cinsiyet rollerinin makam ve usûl yapılarıyla ilişkisi araştırılabilir.
- * Kadın figürünün temsili, farklı müzik türleriyle karşılaştırmalı olarak araştırılabilir.

Kaynakça

- Adar, Ç. (2015). Türk Müziğinde Kadın Algısı: Hacı Arif Bey Eserleri Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 1072-1081.
- Ak, A.Ş. (2018). Türk Musikîsi Tarihi. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Akbay, F. (2020). Türk Müziğinde Güfteden Besteye Gitme Yolunda Prozodi. *İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.*, İstanbul.
- Akdeniz, H. B. (2018). Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi. Dört Muzdarip Padişah. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Arkun, K. (2010). Sultan III. Selim Han. Akademisyen Yayınevi, İstanbul.
- Bayburtlu, A. S. ve Ulusoy Yılmaz, D. (2022). Erzurum Türkülerinde Kadın. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 1139-1155.
- Berker, E. (1985). Türk Musikisinde Dönemler. *Erdem*, 1(1), 147-168.
- Bem, S. L. (1974). The Measurement Of Psychological Androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162.
- Bem, S. L. (1981). Gender Schema Theory: A Cognitive Account Of Sex Typing. *Psychological Review*, 88(4), 354-364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Butler, J. (1990). Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. *Routledge*. New York, London.
- Elçiçeği, B. (2025). Atatürk'ün Gözünde Kadın Olmak: Geçmişten Günümüze Toplumsal Hayatta Kadının Yeri Ve Önemi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 1034-1060.
- Erişti, Ö. C. (2015). Geç Dönem Osmanlı Resim Sanatında Kadın İmgesinin Temsili. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(2), 59-79. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/447298>
- Ersoy Çak, Ş. (2017). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden 2000-2014 Yılları Arasında Türkiye Müzik Kanallarında Yer Alan Popüler Müzik Videolarına Bir Bakış. İçinde Ş. E. Çak ve Ş. Ş. Beşiroğlu (Ed.), *Kadın ve müzik* 177-191. Elif Kitabevi Milenyum Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul.
- Ersoy Çak, Ş. (2018). Toplumsal Cinsiyet ve Müziğe Dair. *Etnomüzikoloji Dergisi*, (1), 68-80.

- Güntekin, M. (2010). İstanbul'un 100 Musikişinası. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- İrten, S. (2019). *Türk Halk Müziğinde Kadının Müzikal İfadeleri ve Toplumsal Cinsiyet*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya Karaduman, B. (2023). Cumhuriyet Dönemi Türk sanatında kadın. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(Özel Sayı), 79–92.
- Keklik Kal, F., Ulusoy Yılmaz, D. ve Bayburtlu, A. S. (2021). Türk Müziği Güftelerinde Kadının Temsiliyeti: Münir Nurettin Selçuk'un Besteleri Üzerine Bir İnceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 54, 107–130. <https://doi.org/10.53568/yyusbed.1052400>
- Koskoff, E. (1995). When Women Play: The Relationship between Musical Instruments and Gender Style. *Canadian University Music Review*, 16(1), 114–127. <https://doi.org/10.7202/1014419AR>
- Kutay, C. (1977). Şehit Tacidarlar. Yelken Matbaası, İstanbul.
- Labuschagne, A. (2003). Qualitative Research: Airy Fairy or Fundamental? *The Qualitative Report*, 8(1), 100-103. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2003.1901>
- Neuman, L. W. (2006.) Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (Cilt 1), (S. Özge, Çev.). Yayın Odası, Ankara.
- Neuman, L. W. (2017). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (Cilt 2), (S. Özge, Çev.). Yayın Odası, Ankara.
- Ortaylı, İ. (2007). Batılılaşma Yolunda. Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul.
- Özalp, N. (2000). Türk mûsikîsi tarihi (Cilt I). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Özkoç, B. (2023). *Türk Müziği Romantik Dönem Bestekârlarından Hacı Arif Bey ve Avni Anıl Bestelerinde Kadın Unsuru Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pala, İ. (2011). Ah Mine'ı Aşk. Kapı Yayınları, İstanbul.
- Salgar, M. Fatih (2011). III. Selim Hayatı Sanatı Eserleri. Ötüken neşriyat A.Ş., İstanbul.
- Scott, J. W. (1986). Gender: A Useful Category of Historical Analysis. *The American Historical Review*, 91(5), 1053-1075. <https://doi.org/10.2307/1864376>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Yurdacan, B. (2019). Türk Musikisi Tarihi ve Bestekârları. Akademisyen Kitabevi A.Ş., Ankara.